

1. Obiekt

stara karczma

2. Czas powstania

2 poł. XVIII w.

3. Miejscowość

JELEŚNIA

4. Adres:

Rynek 12

Dz. 465/1

5. Przynależność administracyjna

woj. Śląskie

powiat żywiecki, gmina Jeleśnia

6. Poprzednie nazwy miejscowości

Jeleśnia

7. Przynależność administracyjna
przed 1 VI 1975

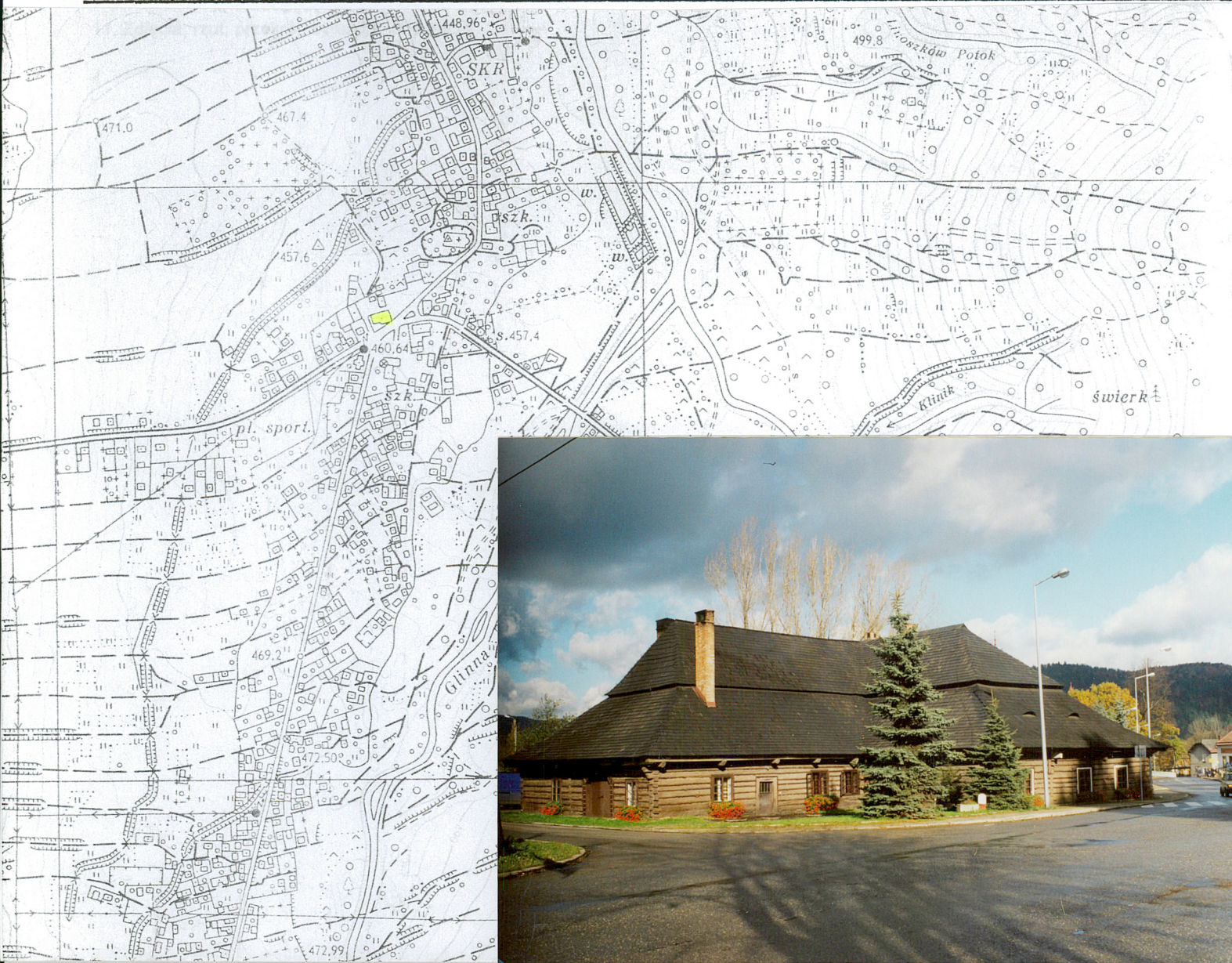
woj. krakowskie
powiat żywiecki

8. Właściciel i jego adres
Gminna Spółdzielnia Jeleśnia,
ul. Jana Kazimierza 1

9. Użytkownik i jego adres

j.w

10. Rejestr zabytków
A-427/86 18.04.1986 r.

SYTUACJA:

Karczma położona w centrum Jelesni w pobliżu kościoła, przy placu (Rynku) zwrócona frontem do wsch. wolnostojąca. Usytuowana przy skrzyżowaniu dróg do Krobielowa i do Sopotni

MATERIAŁ I KONSTRUKCJA:

Karczma konstrukcji drewnianej, zrębowej, stropy drewniane, belkowe, więźba dachowa konstrukcji drewnianej, dach łamany polski, wielospadowy, kryty gontem, w dachu w dolnych połaciach powieki. Karczma parterowa, zbudowana na rzucie rozczłonkowanym w kształcie litery „L” (o dwóch skrzydłach prostokątnych, tworzących kąt prosty), dach wysoki, łamany polski, kryty gontem z powiekami w dolnych połaciach. Od frontu do bramy wjazdowej przylega ganek otwarty wsparty na dwóch słupach.

ELEWACJE:

Belkowe, zrębowe, mszone słomą. Wokół elewacji okna jednolite, prostokątne, 2-skrzydłowe, 6-polowe. Od fronty (wsch.) brama wjazdowa dla wozów i wejście żadaszone gankiem w wydłużeniu połaci dachu. W skrzydle tylnym brama wjazdowa. Obie dwuskrzydłowe, klepkowe ujęte portalem drewnianym o wykroju ze ściętymi góra narożnikami.

WNĘTRZE:

Od bramy frontowej sień przejazdowa przesunięta z osi nieco w prawo, strop belkowy, za sienią murowany, sklepiony żaglasto na gurtach przejazd do skrzydła mieszczącego dawniej obszerną lokalność przeznaczoną na pomieszczenia pojazdów (obecnie zawężone z podziałem na drobniejsze wnętrza). W sieni bruk „kocie łby”, w przejeździe i pomieszczeniu wozowym płyty kamienne. W części skrzydłowej od str. pn. schody 1-biegowe, drewniane na strych i poddasze. Poddasze w części zaadoptowane na szatnie i pomieszczenia magazynowe. W parterze z lewej strony sieni główna sala karczmy, obszerna, strop belkowy z sosrębem Podłoga drewniana (współczesna, panelowa). W narożniku pn – zach. sali piec. Przy sali bufet i zaplecze. W pd.-wsch. narożniku umieszczona pierwotnie tzw. stolica, przeznaczona do kąpieli góralskiej, składająca się z dwóch desek: jednej mniejszej, wyżej przymocowanej, służącej do siedzenia, drugiej dłuższej i szerszej, dla oparcia nóg; rozbita pociskiem w roku 1945. Po prawej stronie sieni dwie mniejsze sale konsumpcyjne. Za nimi w trakcie skrzydłowym pomieszczenia gospodarcze (kuchnia). Sala główna i sień pobielona, lokalności zaplecza tynkowane i pobielone, sale boczne konsumpcyjne obłożone płytkami gipsowymi.

INSTALACJE:

Wod-kan, ogrzewanie co, węglowe, instalacja elektryczna, teletechniczna i odgromowa.

Karczma została zbudowana przez Włosów. Pierwotnie zbudowana jako leśniczówka na pniu, tzn. zbudowana na miejscu lasu, który wycięto i z pozyskanego drewna. Po wycięciu lasu powstał wolny plac między karczmą a kościołem zamieniony na plac targowy. W czasie odnawiania sukiennic w XIX w. w Krakowie stropy przekazano do remontowanej karczmy. Wówczas również dobudowano ganek od frontu nad bramą wjazdową. Ponowny remont przeprowadzono po II wojnie światowej po uszkodzeniach wojennych. Od końcowych lat XX w. Karczma należała do rodziny Witków z Jelesni, kupiona od arcyksięcia Habsburga, który dobra żywieckie nabył w 1838 roku. W 1954 r. karczma została sprzedana Gminnej Spółdzielni „Samopomoc Chłopska” z Jelesni, której jest własnością do dziś.

14. Kubatura	15. Powierzchnia użytkowa	16. Przeznaczenie pierwotne	17. Użytkowanie obecne
1863 m/3	621 m/2	leśniczówka	karczma
18. Prace budowlane i konserwatorskie, ich przebieg i dokumentacja		19. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy, konstrukcje dachowe, pokrycie dachu, wyposażenie i instalacje)	
<ul style="list-style-type: none"> - XIX w. Remont karczmy z wymianą tragarzy i wprowadzeniem tragarzy pochodzących z sukiennic krakowskich, dobudowa ganku frontowego - 1952 r. wzmocnienie ścian, częściowa wymiana podwaliny, zabezpieczenie części pokrycia dachu. - 1953 r. rozbiórka przybudówki między korpusem frontowym a skrzydłem częściowy remont ścian - 1954 r. wzmocnienie fundamentów, wykonanie zrębu w miejscu przybudówki, odbudowa części dachu - 1955 r. przebudowa więźby dachowej, wymiana gontów, zabezpieczenie wozowni. - 1957 r. uzupełnienie zrębu wozowni i wymiana stolarki podłóg, częściowa wymiana stropów - 1967 r. remont karczmy z likwidacją pobiału ścian zewnętrznych - 1992 –96 r. wymiana wrót bram z ościeżnicami, wymiana podłóg z desek na panele, wymiana części legarów podłogowych, wymiana części drzwi wewnętrznych do sal - 1997 r. malowanie wewnątrz i impregnacja ścian zewnętrznych 		<p>Stan techniczny dobry.</p> <p>Obiekt zachował pierwotną bryłę i architekturę. W latach 50-tych XX w. ściany zewnętrzne były pobielone podczas remontu w 1967 r. usunięto pobiał ścian zewnętrznych. Wewnątrz karczma nieco przekształcona współcześnie, miejscami niekorzystnie: wprowadzono w dwóch salach z prawej strony wykończenie ścian płytkami gipsowymi, zmieniono podłogę wszystkich sal z desek na panele drewniane. Wprowadzono drobne podziały wewnętrzne skrzydła (dopuszczalne)</p>	
		20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie	

21. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowywania)

- Decyzja wpisu do rejestru zabytków
- Kartę ewidencyjną zabytków z 1959 r. i z 1967 r.
- Kalkulacja remontu PKZ Warszawa 1960 r.
- Projekt bramy karczmy 1962 r.
- Projekt instalacji odgromowej inż. K. Foltyn 1978 r.
- Kosztorys na wymianę pokrycia dachu mgr inż. R. Sroga 1978 r.

24. Uwagi różne

25. Opracował

tekst : mgr inż. arch. Marek Cempla 10.09.2001r.

plany, rysunki : mgr inż. arch. Marek Cempla 10.09.2001r.

zdjęcia fotogr. : mgr inż. arch. Marek Cempla 10.09.2001r.

miejsce przechowywania negatywów : SOZ Bielsko-Biała

KARTA PO WYPEŁNIENIU PODLEGA OCHRONIE NA PODSTAWIE PRZEPISÓW PRAWA AUTORSKIEGO

- 22. Biblioteka

- Jerzy Szablowski: Zabytki sztuki w Polsce -- inwentarz topograficzny powiat żywiecki. Warszawa 1945 r.
- Jerzy Szablowski: Katalog zabytków sztuki w Polsce, powiat żywiecki. Warszawa 1951 r.
- A. Komonicki: Dziejopis żywiecki. Żywiec 1987 r.

26. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)

23. Źródła ikonograficzne i fotografia (rodzaj, miejsce przechowywania, sygnatury)

27. Załączniki

załącznik 1,2,

Organizujemy:

- przyjęcia weselne
- inne uroczystości rodzinne
- przyjęcia okolicznościowe
 - Sylwestra
 - Zapusty (ostatki)
 - Sobótki Świętojańskie
- grzybobranie pod Pilskiem
 - Redyk
 - Jesionki
 - Andrzejki
 - Kuligi
- Jeleśniańskie gody

Wszystkim imprezom zapewniamy właściwą oprawę wraz z:

- Kapelą góralską
- Kabaretem Bacy
- Znakomitymi zespołami artystycznymi
- Znanymi gawędziarzami muzykami i twórcami ludowymi
- Odtwarzaniem różnych zwyczajów ludowych, związanych z charakterem imprezy

Wszystkich miłych gości tak grupy

zorganizowane jak i indywidualnych turystów
Witamy w progach „Starej Karczmy”
Jodła i napitku dla wszystkich starczy
Kuchnia znana ze smakowitych nigdzie indziej nie serwowanych potraw oferuje:

- jagnię z rożna
- udziec z dzika
- prosiak z rusztu
- inne ludowe specjały m.in.:
 - świński ryj
 - zbójnickie jadło
 - kwaśnice
 - prażuchy ze spyrkami

Zyczymy smacznego i miłej

zabawy na tej i innych Salach Starej Karczmy

Kiedy już zasiądziecie za biesiadnym stołem, nasycicie żołądki i gardła, a nogi odmówią posłuszeństwa po odbytych, siustanych czy jeleśniańskim koniu to warto uprzytomnić sobie gdzie biesiadujecie!
Ma bowiem Stara Karczma w Jeleśni długą i ciekawą historię.

„Tu w naszej Jeleśni przed wiekami,
Pokrytej świerkami i jodłami,
Grasowały jelenie - hej z rogami.
Przez naszą Jeleśnię nie bez racji
Wędrowali kupcy ze Słowacji
Nocowali bacznie, popijali smacznie w Starej Karczmie.
Potem w Starej Karczmie w wielkiej sali
Schodzili się ludzie - tańczyli
W rogu na stolnicy siedzieli muzycy-piynkie grali.”

Jeleśnia nazwana od jeleni lśniących, które tam na paszę schadzały się i często ich tam łowiono, gdzie przedtym lasy były (Andrzej Komoniewski, Dziejopis Żywiecki)

Jeleśnia to duża, licząca ponad cztery tysiące mieszkańców wieś. Położona jest na pograniczu Beskidu Żywieckiego i Beskidu Średniego, na wysokości około 450 m n.p.m. pomiędzy dopływami Koszarawy, potokiem Kamienna wypływającym u podnóża Pilska i Sopotni, biorącej swój początek u stóp Romanki.

Jeleśnia pełni rolę ośrodka administracyjno-handlowego. Jest siedzibą gminy, Gminnej Spółdzielni i Banku Spółdzielczego. Wieś założona została najpóźniej w XV w. przez koczownicze plemię wołoskie wędrujące ze swoimi stadami grzbietami Karpat, aż z Siedmiogrodu. Plemiona te w swoich wędrowkach stykały się z osiadłą ludnością państw przez które wędrowały (w tym Polski), przejmując od niej wiele cech kulturowych.

Na tereny Karpat Polskich przybyły w XIII w. przynosząc z sobą rozkwit życia pasterskiego i budownictwa drewnianego.

To Wołosi byli budowniczymi Starej Karczmy w Jeleśni. Karczma - wybudowana pierwotnie jako leśniczówka zbudowana została na pniu, tzn. zbudowano ją na miejscu lasu, który wycięto i z pozyskanego z tego lasu drewna. Po wycięciu lasu powstał wolny plac między karczmą, a kościołem zamieniony na plac targowy, skąd rozchodzą się drogi:

- na północ do Żywca,
- na południe do Krzyżowej, Korbielowa i dalej przez przełęcz Glinne - na Orawę i dalej na południe Europy. Droga ta była częścią "szlaku bursztynowego",
- na wschód przez Przyborów i Koszarawę wiodła droga, aż do Lwowa, a na zachód przez Sopotnią Małą, Juszczynę, Miłówkę, Koniaków i Wisłę, zwana "Cesarką" łączyła Lwów - stolicę Galicji z Wiedniem

Toteż Zajazd w tak ważnym miejscu, w ówczesnych czasach dla wypoczynku był konieczny. Wybudowano wówczas gajówkę i leśniczówkę. Leśniczówka wzorem innych leśniczówek stanowiła pomieszczenie dla podróżnych. Zbudowano ją na tzw. zrąb, tj. belki układano na krzyż. A powoła opierała się na potężnej belce zwanej sosrębem. Dach jest czterospadowy. Jest to typowy staropolski dach. Przez środek karczmy wiedzie sień "na przestrzał", czyli że z jednej strony można wjeżdżać, a z drugiej wyjeżdżać. W przeszłości po prawej stronie była część noclegowa, a po lewej bufetowa. Zaplecze służyło dla koni, a na ogromnym poddaszu przechowywano paszę i siano, tam też wypoczywała służba towarzysząca podróżnym. W sali bufetowej znajduje się kominek. Gotowano na nim strawę, pieczono chleb. Służył on też jako legowisko. Pod ścianami stały ławy, na których na noc rozkładano skóry owcze lub bydłace i sypiano podkładając pod głowy siano w poszewkach.

